

<https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2026-70-05>

УДК 355.48(438:47)«1919/1920»:323.269.6(477.83)«1920.08.21/.25»

Олексій Васечко

Дослідник

Львівський інститут мілітарної історії

Вул. Винниченка, 6, 79008, Львів, Україна

Email: askold237@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2919-6348>

РЕЙД НА ЛАВОЧНЕ І ТУХЛЮ, АБО (НЕ)БОЙКІВСЬКА РАДЯНСЬКА РЕСПУБЛІКА

Стаття розглядає події 21–25 серпня 1920 р., коли в Сколівському повіті відбулося антипольське збройне повстання, яке очолив Федор Бекеш. Стосовно цих подій у радянській історіографії виник та був уведений в науковий обіг термін «Бойківська радянська республіка», який поширений і сьогодні. Автор критично перевірів джерела та умови формування цього історичного терміна. З'ясовано, що в задокументованих свідченнях сучасників антипольського повстання в Сколівському повіті, зокрема і в ранніх свідченнях самого Федора Бекеша, згадки про «Бойківську радянську республіку» відсутні. Докладно описано події, що передували збройному повстанню в Сколівському повіті, зокрема підготовку до нього. Склад учасників повстання був досить різноманітний — місцеві мешканці, стрільці Галицької армії, раніше інтерновані на території тогочасної Чехо-Словаччини, прихильники комуністичних ідей. Розглянуто біографію керівника повстання Федора Бекеша із залученням нових джерел. Наведено елементи з біографії Ф. Бекеша, які доводять, що він був одночасно

Як цитувати: Васечко О. Рейд на Лавочне і Тухлю, або (Не)Бойківська радянська республіка. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія». 2026. Вип. 70. С. 89–107. <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2026-70-05>

How to cite: Vasechko O. The Raid on Lavochne and Tukhlia, or the (Non-)Boyko Soviet Republic. The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series History. 2026. No. 70. PP. 89–107. <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2026-70-05> (In Ukrainian)

© Васечко О., 2026

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

прихильником і соціалістичних ідей, і української самостійності, зокрема активно співпрацював із Західно-Українською Народною Республікою. Детально розглянуто сам перебіг повстання, зокрема рейди повсталих залізницею в районі сіл Лавочне та Тухля, а також умови, за яких повстання було ліквідоване. Критично розглянуто міф про зв'язки повстання у Сколівському повіті з рейдом 8-ї дивізії Червоного козацтва В. Примакова, під час якого 20 серпня 1920 р. було захоплене місто Стрий. Автор навіть згадки про те, що одночасно із повстанням у Сколівському повіті також з'явилися антипольські повстанці поблизу міста Долина. Висловлено обґрунтоване припущення, що термін «Бойківська радянська республіка» був вигаданий значно пізніше радянською історіографією.

Ключові слова: Бойківська радянська республіка, Західно-Українська Народна Республіка, Федір Бекеш, Сколе, Галицька армія, польсько-українсько-радянська війна 1920 року.

Одним з чинників поширення впливу більшовиків у період 1917–1922 рр. було масове створення квазіреспублік як за національною, так за територіальною ознакою. Передусім це стосувалося територій, які більшовики ще не так упевнено контролювали. В Україні можна згадати, наприклад, Донецько-Криворізьку Радянську Республіку, Одеську Радянську Республіку, Радянську Соціалістичну Республіку Тавриди, Кримську Радянську Соціалістичну Республіку тощо. Чимало подібних радянських республік було проголошено на Півдні Росії, на Кавказі та в інших регіонах колишньої імперії: Кубанська, Донська, Кавказько-Чорноморська та чимало інших. Створення подібних «братських республік» мало підкріплювати тези про інтернаціональність більшовицької ідеології, добровільне їх входження в орбіту РСФСР, а де-факто приховувати експансію. СРСР пізніше продовжив цю практику (Тувинська Народна Республіка, Фінська Демократична Республіка, Східнотуркестанська Республіка тощо), а тепер продовжує й сучасна Російська Федерація, іноді вдало (т. зв. «Придністровська Молдавська Республіка», «Республіка Абхазія», «Донецька/Луганська Народна Республіка»), іноді — ні (т. зв. «Харківська Народна Республіка», «Бессарабська Народна Республіка»/«республіка Буджак», «Порто-франко для Одеси» тощо).

Під ці «республіки» радянська та сучасна російська історіографія вибудовували потрібне «історичне підґрунтя». Окрему увагу згадана історіографія приділяла тим радянським або прорадянським утворенням, які ніколи не входили до складу колишньої Російської імперії та були інспіровані без прямої участі збройних сил більшовиків, наприклад, таким як Баварська радянська республіка, Бременська радянська республіка, Ельзасська радянська республіка тощо.

Серед останніх окремо варто згадати т. зв. «Бойківську радянську республіку», яку нібито проголосив Федір Бекеш під час подій 21–25 серпня 1920 р. в Сколівському повіті. Сам термін «Бойківська радянська республіка» згодом перекочував і в низку статей та гасел енциклопедій уже незалежної України. Завдяки екзотичній назві до цього терміна періодично полюбляють звернутися й різні новинні канали та навколоісторичні спільноти. Проте уважний аналіз першоджерел змушує ставитися до цього терміна критично.

Наприклад, в «Історії міст і сіл УРСР» (багатотомному виданні, яке висвітлює історію окремих населених пунктів України), у статтях, присвячених селам Лавочне та Опорець Сколівського району (том вийшов 1968 р.), є згадки про проголошення «Бойківської радянської республіки» (Malanchuk et al. 1968, 717–718). Про існування цієї республіки також часто писав дослідник Юрій Сливка (Slyvka 1973, 32–31), зокрема і в біографічних статтях, присвячених її очільнику Ф. Бекешу (Slyvka 1989, 26). Ю. Сливка є також автором статей про неї в низці енциклопедій уже періоду незалежної України (Slyvka 2003; Slyvka 2004). Спільним в усіх цих працях є їх посилання на одні й ті самі першоджерела, а саме:

- донесення керівника сколівського староства Гольчевського про збройну боротьбу сіл повіту під керівництвом Ф. Бекеша від 30 серпня 1920 р.;
- звіт управління державної поліції Малопольщі генеральному делегатові уряду у Львові від 9 вересня 1920 р.;
- агітаційні листівки під назвою «За що б'ються більшовики?» та «Резолюція I з'їзду представників козацьких Рад українських частин, інтернованих у Чехословаччині» від 24 серпня 1920 р.

Ці документи зберігаються в архівах у Львові (Центральний державний історичний архів України та Державний архів Львівської області) й публікувалися, зокрема, в збірнику «Під прапором Жовтня»¹, а пізніше — у збірнику «Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в XX столітті»². А проте перегляд цих першоджерел показав повну відсутність у них словосполучення «Бойківська республіка». Навпаки, в агітаційних листівках, які поширювали повстанці, можна знайти, окрім стандартних комуністичних гасел про фабрики й землю, також гасла «за незалежну Соціалістичну Радянську Українську Республіку, котра об'єднувала б всі землі, заселені українським народом», «Хай живе Радянська Галичина! Хай живе Радянська соборна Україна! Хай живуть Радянська Росія і Радянська Польща!»³. А в звіті управління державної поліції Малопольщі прямим текстом пишеться, що Ф. Бекеш «проголосив Українську Радянську Республіку»⁴.

Імовірно, радянські дослідники, хоч і не згадували про це, але могли використовувати й свідчення учасників повстання. 1972 р. на фестивалі любителів фільмів вийшла стрічка про ці події під назвою «П'ять днів з безсмертя», і тоді ж було відомо, що залишалось ще троє живих учасників. Тож автори сценарію фільму Мирослав Максимович та А. Бровенко цілком могли з ними спілкуватися⁵. Проте невідомо, чи їхні свідчення взагалі десь зафіксовані та наскільки вони релевантні, оскільки їх збирали в часи, коли свідкам було вигідно підтримувати будь-які радянські історичні наративи.

¹ Під прапором Жовтня. Вплив Великої Жовтневої Соціалістичної Революції на піднесення революційного руху в Західній Україні (1917–1920 рр.): док. й матеріали / ред. О. Ю. Карпенко. Львів: Кн.-журн. вид-во, 1957. С. 287–293.

² Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в XX столітті. Документи і матеріали. Том 1. Кн. 1 (1919–1929) / ред. М. Кугутяк. Івано-Франківськ: КПФ «ЛІК», 2012. С. 77–81.

³ Під прапором Жовтня ... С. 288.

⁴ Там само. С. 291. Переклад упорядників збірника.

⁵ Олексієнко О. Республіканський фестиваль любителів фільмів. *Наше Життя. Орган центрального правління Українського товариства глухих*. 1972. № 44 (278). С. 4.

З-поміж сучасних досліджень цієї теми варто згадати гасло дослідника Миколи Вітенка про Федора Бекеша у виданні «Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Енциклопедія», у якому автор детальніше подав біографію Бекеша, залучивши нові джерела. Автор стверджує, що Ф. Бекеш проголосив «створення Сколівської Січі та Бойківської Рад. Республіки» (цит. за: Vitenko 2018, 110). Єдиним джерелом, звідки М. Вітенок міг узяти це твердження, могла бути слідча справа, що зберігається в Галузовому архіві СБУ, проте автор указав фонд і справу, але, на жаль, не вказав опис, без якого відшукати цю справу не вдалося.

Також варто відзначити статтю Олега Стецишина, який писав про повстання Ф. Бекеша на Сколівщині, але не згадував про «Бойківську республіку» та додатково використав спогади одного з учасників групи Бекеша, який під аббревіатурою О. К. ще 1921 р., тобто по свіжих слідах, написав про ці події в «Українському стрільці», табірному виданні інтернованих українських вояків у Чехо-Словаччині (Stetsyshyn 2023, 63–80).

Отже, метою цієї роботи є висвітлити передумови та події 21–25 серпня 1920 р. у Сколівському повіті, залучивши нові джерела, а також критично перевірити раніше сформовані твердження попередніх дослідників.

Сколівський повіт був зайнятий Військом Польським у ході наступу, який почався 14 травня 1919 р. проти Західно-Української Народної республіки (далі — ЗУНР) та її збройних сил, відомих на той час як Галицька армія (далі — ГА). При цьому під час цього наступу від решти ГА були відрізані 1-ша гірська бригада (групи «Команча», «Лютовиська» і «Старий Самбір») та частина сил 8-ї бригади (групи «Глибока» та «Крукеничі»). Ці підрозділи, щоб не потрапили в полон до поляків, перейшли Карпати, де були інтерновані чехо-словацькою армією. Усі галицькі частини відправили до табору інтернованих у Німецькому Яблонному (сучасне Jablonné v Podještědí у Чехії), де з дозволу Міністерства народної оборони Чехо-Словаччини утворили Українську бригаду, яку очолив полковник Антін Варивода. На початку 1920 р. сподівання на виїзд в Україну в цій бригаді все

зменшувалися, а з ними приходили зневіра, «пошуки винного» та політична роздробленість. Серед вояків у таборі почали з'являтися й послідовники комуністичних ідей, які в табірних умовах знаходили собі нових прихильників. Наприклад, у січні 1920 р. в Українській бригаді формувалися комуністичні гуртки, зокрема відомі прізвища ініціаторів їх створення — Боярович, Думін, Малокоост, Сабат, Сведзінський. Загалом же комуністичну організацію в українській бригаді оцінювали в 200 осіб (Havryliv, Maryskevych 2019, 305). У той же період за домовленістю із представниками влади Чехо-Словаччини з числа інтернованих вояків Української бригади для виконання різних робіт почали формуватися робітничі відділи (сотні), які направлялися в різні місцевості, зокрема й на територію Закарпаття. Це були роботи на охороні, будівництві, ремонтні роботи, заготовленні лісу тощо. Такі робітничі відділи формувались на військових засадах, а на чолі кожного з них був призначений наказом старшина або підстаршина, який мав дисциплінарну владу над вояками дорученого йому відділу. Перебуваючи в робітничих відділах, інтерновані отримували фіксовану платню, що було серйозним фінансовим стимулом, бо, попри відносно прихильне ставлення Чехо-Словаччини, табірне життя усе ж було досить нужденним та важким, особливо в зимову пору (Sribniak 2016, 50).

У серпні 1920 р. в ході польсько-українсько-радянської війни Червона армія впритул наблизилася до Львова, і відомості про це спричинили неабияке пожвавлення по той бік Карпат. На той час на Закарпатті перебувало багато українців, які тікали від польських репресій у Східній Галичині. Їх було так багато, що у Воловці та в Ужоку були створені приймальні станції, які польська розвідка, своєю чергою, сприймала як вербувальні осередки для подальших антипольських дій⁶, і в принципі ці думки не були далекі від істини. Зокрема, комендантом приймальної станції у Воловці був Федір Бекеш.

Федір Степанович Бекеш народився 22 січня 1883 р. у містечку Сколе в родині робітника, який працював на підприємстві барона

⁶ Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали: Том 4. Збройні сили у боротьбі за свободу, незалежність, соборність / уклад. О. Ю. Карпенко, К. П. Мицан. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2008. С. 683–684.

Гредля, власника лісозаготівель на Сколівщині. При цьому родині вистачило можливості відправити Федора для навчання на юридичний факультет Львівського університету. Ще студентом він захопився соціалістичними ідеями та в 1905 р. навіть приєднався до страйку робітників-будівельників у Львові. У 1910 р. за участь у боротьбі студентської молоді за український університет був виключений зі Львівського університету. Тоді разом з ним виключили й Дмитра Вітовського, майбутнього командувача збройних сил ЗУНР, та Миколу Федюшка, письменника та старшину ГА. Вищу освіту Ф. Бекеш завершив того року вже в Краківському університеті. Після закінчення університету працював у канцелярії адвоката в містах Сколе та Долина. Іван Максимчук, старшина ГА, писав про нього, що той «був людиною здібною і освіченою, розміщував свої поезії у львівському “Літературно-Науковому Віснику”. За політичними переконаннями був соціалістом»⁷.

Під час Першої світової війни його мобілізували до австрійської армії, де він отримав звання обер-лейтенанта та воював на італійському фронті. За даними Ю. Сливки там він після важкого поранення потрапив у полон до італійців, звідки звільнився після завершення війни (Slyvka 1989, 26). А проте поручник ГА Володимир Галан у своїх споминах про власну втечу з табору полонених у Болхові поблизу Орла в Росії у 1917 р. згадував, зокрема, що «спершу втік суддя зі Скольного Бекеш»⁸, який, за твердженням В. Галана, згодом навіть став представником Центральної Ради в Гадячі. Нема сумніву, що В. Галан оповідав саме про Ф. Бекеша, лише дещо переплутав його довоєнну професію. Принаймні жодних мотивів у поданні неправдивої інформації у В. Галана тоді не було. А от надаючи покази радянським слідчим, Ф. Бекеш міг свідомо не згадувати цей епізод власної біографії, щоб «випрямити» свій шлях як прихильника комунізму.

⁷ Максимчук І. Тернопіль у серпні і вересні 1920 року. *Українська Галицька Армія: матеріали до історії. У 50-річчя її участі у визвольних змаганнях. Т. 5: Над Сяном* / уклад. Д. Микитюк. Вінніпег: Вид. хорунжий УСС Д. Микитюк, 1976. С. 116.

⁸ Галан В. Пробудження нації. *Золоті роковини. До 50-річчя великої Української національної революції та відновлення Української державності 1917–1967: Календар-альманах Українського Народного Союзу на 1967 рік*. Джерзі Сіті – Нью Йорк: Видавництво «Свобода», 1967. С. 108–109.

Із проголошенням ЗУНР Ф. Бекеш за одними даними став заступником повітового комісара в містечку Сколе, за іншими — був керівником повітового господарського управління. Проте згаданий вище наступ Війська Польського у травні 1919 р. приніс окупацію краю поляками, а з ним і арешт Ф. Бекеша. Дев'ять з половиною місяців Ф. Бекеш перебував у тюрмах Стрия, Львова, Перемишля та Ярослава, доки при одній з численних пересілок не загубилася його слідча справа. Через втрату справи його зрештою відпустили до Сколе без права вільного пересування. Подальших переслідувань він не став чекати й утік до Закарпаття (рис. 1), де був із 1 травня по кінець червня 1920 р. комендантом приймальної станції у Воловці для таких же втікачів із Галичини. Тоді ж разом із прихильниками та емісарами Комуністичної партії Східної Галичини, готував повстання проти поляків на Прикарпатті⁹.

Рис. 1. Фото під назвою «Великдень 1920 року в Ужгороді». Сидить крайній справа — Федір Бекеш. Джерело: Літопис Червоної Калини. 1938. Ч. 12. С. 7.

Fig. 1. Photo titled "Easter 1920 in Uzhgorod". Fedir Bekes seats on the far right.
Source: Litopys Chervonoi Kalyny. 1938. Ch. 12. P. 7.

⁹ Крівава книга. Ч. II. Українська Галичина під окупацією Польщі в рр. 1919–1920 / уклад. М. Лозинський, П. Карманський. Відень, 1921. С. 137–138.

Основною проблемою прихильників Ф. Бекеша була відсутність зброї, тому, щоб нею заволодіти, ще в ніч із 30 на 31 липня вони здійснили напад на польську прикордонну заставу. До підготовки повстання вирішили долучитися й добровольці з Української бригади в Німецькому Яблонному, які, звісно, поділяли антипольські настрої. Кілька десятків вояків виїхали з табору спочатку до Словенського Нового Места, а звідти до Ужгорода, де до них приєдналася частина робітничого відділу, що перебувала там. 9 серпня ця група вже у складі 33 осіб і лише з 2 револьверами на озброєнні попрямувала на станцію Воловець. Там вони з'єдналися із групою Ф. Бекеша. Разом вони вирушили ближче до тогочасного кордону з Польщею, а саме у верхів'я річки Студений, звідки висилали стежі для розвідки та в пошуках зброї. Знайти додатково вдалося лише дві гвинтівки та два револьвери¹⁰.

Зрештою, довго перебувати в прикордонній зоні загін Бекеша не міг, і треба було починати хоч якісь дії. 21 серпня одна зі стеж у складі 3 осіб із одним револьвером вирушила до села Хашування, проте зустрілася із польським патрулем, який взяв у полон одного із повстанців. Інша стежа на чолі із Бекешем та рештою зброї зранку вирушила на село Опорець, де разом із місцевими селянами роззброїла польську митну варту та захопила її казарми. Вони також захопили вищезгаданий польський патруль та звільнили їх полоненого. Після цього до села із чехо-словацького боку прибула решта загону Бекеша, а з навколишніх населених пунктів — Славського, Кального, Хітару, Волосянки — почали збиратися добровольці. За свідченням польського старости Сколівського повіту, Бекеш та його повстанці поширювали листівки під назвою «Товариші козаки!» за підписом «Перший з'їзд представників від козацьких Рад українських інтернованих частин на території Чехословацької Республіки», а друга відозва під назвою «За що б'ються більшовики!» була за підписом Військово-революційного комітету.

Загалом загін повстанців нараховував уже майже 50 осіб, з яких лише 15 були озброєні (за польськими даними в загоні було 100 осіб, із них 30 мали гвинтівки). Завершивши часткове озброєння свого

¹⁰ О. К. На Лавочне — Сколе. *Український стрілець*. 1921. Ч. 3. С. 6–7.

загону, бекешівці 22 серпня в Лавочному захопили локомотив, який стояв там на ремонті й належав фірмі Гредлів. За твердженням автора сценарію фільму «П'ять днів з безсмертя» М. Максимовича на одній із відкритих платформ повстанці Бекеша зробили бруствер зі шпал та мішків із піском, і цю конструкцію іронічно назвали «полотняний бронепοїзд»¹¹. Того дня повстанці на поїзді заїхали до Славського, де провели мітинг.

Тим часом наступ Червоної армії призвів до часткової евакуації польських установ із Прикарпаття, особливо, коли в ході рейду 8-ма кавалерійська дивізія Червоного козацтва під командуванням Віталія Примакова 20 серпня захопила Стрий. Під час евакуації 22 серпня до Славського вступив обоз польської караульної роти (67 возів) із охороною та двома кулеметами, що відступав з околиць Вигоди. Через це загін Ф. Бекеша від'їхав на Лавочне. А проте й поляки не наважувалися піти на Лавочне, звідки вела дорога до села Тухолька — їх пункту призначення, тому обрали шлях через гору Тросян. Скориставшись приємком, повстанці Бекеша обстріляли цю польську колону під час її підйому на гору. Цим викликали в польських солдатів неабияку паніку — і ті кинулися врозтіч, залишивши вози та зброю. До рук повстанців потрапили близько 100 гвинтівок, набоїв, один кулемет і кілька полонених. Харчові ж припаси з обозу розібрали жителі довколишніх сіл. Завдяки цій сутичці повстанцям вдалося озброїти вже майже 150 осіб.

23 серпня повстанці потягом дісталися до станції Гребенів поблизу села Тухля (рис. 2). Зрештою, польське військове командування вирішило зреагувати на повстання. На той час у районі Стрия діяв польський панцирний потяг № 10 «Pionier». Окрім того, на ділянці залізниці Дрогобич — Стрий — Жидачів мали патрулювати польські імпровізовані панцирні потяги. На відміну від «полотняного бронепοїзда» Ф. Бекеша, їх побудували у Львівських залізничних майстернях, тому вони мали

¹¹ Олексієнко О. Республіканський фестиваль любительських фільмів... С. 4; Невідомі республіки. Частина 3 (Бойківська). ТСН. Тиждень. 30.01.2011. Lemkycom: YouTube. Дата оновлення: 11.02.2011. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=RJNY09ScipA> (дата звернення: 28.03.2026).

значно кращий захист, а ще гармати й кулемети на озброєнні (Lajdenfrost 2024, 171). Один із цих панцирних потягів поляки й вислали із Стрия назустріч повстанцям. Отримавши звістку про рух польського панцирного потяга, повстанці не стали випробовувати долю та почали відступ. 25 серпня поблизу Славського польський потяг таки обстріляв потяг Ф. Бекеша, унаслідок чого одного повстанця було поранено. Фактично це було єдине зіткнення повстанців із польським загonom, що вирушив на придушення повстання. Враховуючи перевагу поляків в озброєнні та чутки про успішний польський наступ проти більшовиків під Львовом, повстанці того ж дня від'їхали потягом через Бескидський тунель до Закарпаття, де й були роззброєні та арештовані представниками чехо-словацької влади. Розмістили повстанців у казармах у Мукачеві, звідки більшість втекла, а решта повернулася до табору в Німецькому Яблонному. До сіл, звідки до Ф. Бекеша приєднувалися повстанці, поляки пізніше вислали окрему каральну експедицію¹².

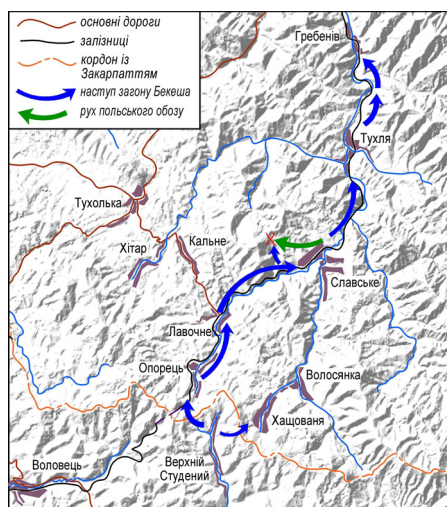

Рис. 2. Схема руху загону Ф. Бекеша 21–24 серпня 1920 р.

Fig. 2. Scheme of the movement of F. Bekesh detachment on August 21–24, 1920.

¹² О. К. На Лавочне – Сколе ... С. 6–7; Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в XX столітті ... С. 77–81; Крівава книга. Ч. II. Українська Галичина під окупацією Польщі ... С. 148–149.

У радянській літературі про ці події є згадка, нібито повстанці Ф. Бекеша намагалися заволодіти Стриєм та приєднатися до 8-ї кавалерійської дивізії В. Примакова. Справді, 18 серпня 1920 р., скориставшись прогалиною у польських порядках, ця дивізія вирушила в рейд у тил Війська Польського та 20 серпня досягла свого максимального просування, захопивши Стрий. Враховуючи, що Сколе пов'язане дорогою та залізницею зі Стриєм, справді виникає підсвідоме бажання пов'язати і повстання Бекеша, і рейд В. Примакова (рис. 3). А проте зіставлення дат показує, що коли червоні кавалеристи зранку 21 серпня вже покидали Стрий, повстанці Бекеша тільки прямували до села Ополець. Проте найважливіше те, що рішення захопити Стрий було зовсім не заплановане, а прийняте командиром дивізії вже під час самого рейду. У той час дві радянські армії — 14-та та 1-ша Кінна — вели важкий наступ на Львів і розраховували, що 8-ма кавалерійська дивізія в процесі рейду вдарить по місту із заходу з боку Городка. А проте, зустрівшись з опором двох польських етапних батальйонів, командир дивізії змінив напрямок рейду саме на Стрий. За це рішення В. Примакова неодноразово потім критикували інші більшовицькі командири, зокрема і в пресі (Kakurin, Melikov 1925, 259; Dubinskiy 1968, 157–158). Вже пізніше загалом невдалий рейд Примакова радянські автори намагалися виставити успішним, який нібито сколихнув трудове населення заходу України. Враховуючи тогочасні засоби поширення інформації, повстанці Ф. Бекеша, вирушаючи на Прикарпаття, приблизно знали, що під Львовом точаться запеклі бої між Військом Польським та Червоною армією, але просто фізично не могли координувати свої дії та рухатися назустріч саме з 8-ю дивізією В. Примакова.

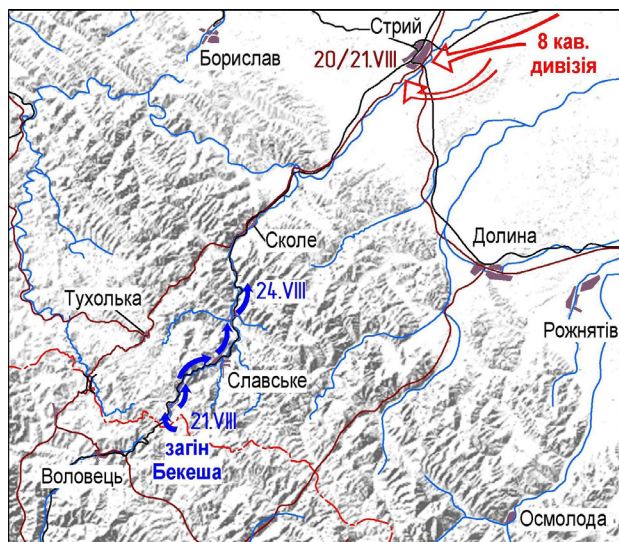

Рис. 3. Схема захоплення Стрия Червоною армією та рух загону Ф. Бекеша.

Fig. 3. Scheme of the capture of Stri by the Red Army and the movement of F. Bekesh detachment.

Учасник повстання під абрєвіату́рою О. К. також згадував і про інших повстанців під проводом сотника С., які рухалися із села Осмолода в околиці містечка Долина¹³. Окремі згадки про діяльність цієї групи повстанців, хоч і досить неясні, від місцевого комісара навіть потрапили до розвідувального звіту штабу Дієвої армії УНР, яка тримала фронт поряд¹⁴. А 29 серпня в район Осмолоди прибув польський каральний відділ. Очевидно, на той час і це повстання зазнало невдачі, бо там польським військовим у полон здалися 4 українські партизани¹⁵.

Сам Ф. Бекеш після повстання перебував разом із інтернованими галицькими вояками в таборі поблизу міста Ліберець (Liberec). У 1921 р. Ф. Бекеш дав свідчення комісії ЗУНР, яка документувала польські

¹³ О. К. На Лавочне — Сколе ... С. 7.

¹⁴ Українсько-московська війна 1920 року в документах. Ч. 1: Оперативні документи штабу армії Української Народньої Республіки / за ред. ген. В. Сальського. Праці Українського наукового інституту. Варшава, 1933. С. 162.

¹⁵ Кривава книга. Ч. II. Українська Галичина під окупацією Польщі ... С. 151–153.

репресії в Східній Галичині, і це попри те, що в листівці «Товариші козаки!», яку поширювали під час повстання, Диктатора ЗУНР Євгена Петрушевича було названо «запроданцем галицької армії», а також проголошувалась «Смерть петрушевичам і їх компанії!»¹⁶. У лютому того ж року до Ф. Бекеша дійшли чутки, що Польща офіційно вимагала у Чехо-Словаччини його видачі. Тому він не став чекати видачі, а втік до Берліна, де звернувся до Бюро полонених колишньої російської армії. У бюро він отримав документи, з якими у квітні дістався Української Соціалістичної Радянської республіки. Спочатку працював у редакції місячника «Галицький комуніст», потім районним інспектором бурякової кооперації, зрештою, отримав посаду вчителя в містечку Ставище, де його спіткала неприємна пригода. У листопаді 1921 р. серед учнів Ставища почали поширюватися друковані відозви антибільшовицького змісту. У зв'язку з цією справою Ф. Бекеш був затриманий і навіть тимчасово відправлений до Лук'янівської в'язниці, де давав свідчення представникам Всеросійської надзвичайної комісії / Державного Політичного управління. Зокрема розповідав і про свою біографію та політичні переконання. Звісно, згадав він і про «повстання проти поляків котре розиграв я з початком серпня 1920 р.»¹⁷. Під час свідчення Ф. Бекешу було вигідно перебільшувати власні заслуги перед більшовиками, що він активно й робив — неповний тиждень повстання в Бекеша збільшився аж до місяця. Також він навіть приписав собі перехід через Карпати групи вояків-галичан на чолі з генералом Антоном Кравсом, які покинули 5-ту Херсонську стрілецьку дивізію Дієвої армії УНР, хоч не мав до цього жодного стосунку. От тільки про «Бойківську радянську республіку» він ані словом не згадав. Зрештою, тоді Ф. Бекеша відпустили, і він ще тривалий час працював у СРСР, зокрема викладав іноземні мови. У період масових репресій 1930-х рр. Ф. Бекеш був заарештований. Можна припустити, саме під час другого арешту в матеріалах справ і могла з'явитися згадка, на яку посилався М. Вітенко у вищезгаданому гаслі. А 13 листопада 1937 р. Ф. Бекеш був розстріляний.

¹⁶ Під прапором Жовтня ... С. 289–291.

¹⁷ ГДА СБУ (Галузевий державний архів Служби безпеки України). Ф. 6. Оп. 1. Спр. 75144фп. Т. 20. Арк. 10–11.

Отже, нема жодної згадки про «Бойківську радянську республіку» ані у свідченнях самого Ф. Бекеша, написаних «по гарячих слідах», тобто 1921 р.¹⁸, ані в спогадах безпосереднього учасника загону Бекеша, який під аббревіатурою О. К. теж у 1921 р. написав про ці події в «Українському стрільці»¹⁹. Нема також згадок в очевидця подій, що тоді перебував у Славському²⁰. Нема їх, як згадувалося вище, і в польських першоджерелах, на які посилялися радянські автори. Невже ж імовірна «Бойківська радянська республіка» не залишила по собі жодного документального сліду або ж зафіксованого свідчення її очевидців? Це виглядає неймовірним на тлі, наприклад, Карпатської України, яка за неповні два дні (14–15 березня 1939 р.) встигла ухвалити акт про незалежність, державний устрій, назву, мову, прапор, герб тощо та взагалі лишила по собі чималу документальну спадщину (Vehesh 2004, 227–228). Або ж на тлі Гуцульської республіки, яка кілька місяців 1919 р. теж існувала в гірському регіоні і яка хоч і не лишила по собі значного документообігу, але про її устрій та діяльність є чіткі свідчення учасників та очевидців (Pahiria 2018, 100–126).

За таких обставин виглядає очевидним, що в певний момент радянські автори з пропагандистською метою вирішили перетворити проголошення «радянської влади» Ф. Бекешем на Бойківщині на окрему «Бойківську радянську республіку», яка поступово обросла власними міфами. Це рішення було частиною більшої задачі, яку ставила перед собою в той час радянська історіографія, а саме проілюструвати масове захоплення «трудолюбивих» заходу України більшовицькими ідеями у 1918–1920 рр. У рамках цієї задачі історикам комуністичного руху на Галичині неодноразово доводилося вдаватися до перебільшень і підмін, наприклад, емісарам Комуністичної партії Східної Галичини приписали Дрогобицький бунт 14 квітня 1919 р., до якого де-факто вони не мали стосунку. Справжні ж події були набагато складнішими й далекими від «двополярного» підходу «за більшовиків — проти

¹⁸ ГДА СБУ. Ф. 6. Оп. 1. Спр. 75144фп. Т. 20. Арк. 10–11.

¹⁹ О. К. На Лавочне — Сколе ... С. 6–7.

²⁰ Крівава книга. Ч. II. Українська Галичина під окупацією Польщі ... С. 148–149.

більшовиків». І та ж біографія Ф. Бекеша в період, що розглядається, є яскравим прикладом людини, у якій цілком уживалася співпраця як із прихильниками комуністичних ідей, так із прихильниками ЗУНР, яких уже пізніше таврували «дрібнобуржуазними», що для того часу, насправді, було зовсім не рідкістю. На щастя, сучасні дослідники можуть і мусять критично перевіряти минулі історичні концепції в пошуках істини.

Список літератури / References

Bortsi za vozziednannia: Biohrfachnyi dovidnyk / redkol. Yu. Yu. Slyvka ta in. Lviv: Kameniar, 1989. 359 s. (In Ukrainian)

Борці за возз'єднання: Біографічний довідник / редкол. Ю. Ю. Сливка та ін. Львів: Каменяр, 1989. 359 с.

Dubinskiy I. V. Primakov. Moskva: Molodaya gvardiya, 1968. 176 s. (In Russian)

Дубинский И. В. Примаков. Москва: Молодая гвардия, 1968. 176 с.

Navryliv I., Maryskevych T. Borotba uvistiv i komunistiv za ukrainsku derzhavnist. Sproba porozuminnia na pochatku 1920-kh rokiv. *Visnyk Lvivs'koho universytetu. Seriiia istorychna* [Visnyk of the Lviv University. Series History]. 2019. Special Issue. S. 299–313. (In Ukrainian)

Гаврилів І., Марискевич Т. Боротьба увіствів і комуністів за українську державність. Спроба порозуміння на початку 1920-х років. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2019. Спецвипуск. С. 299–313.

Kakurin N., Melikov V. Voyna s belopolyakami 1920 g. Moskva: Gosudarstvennoe voennoe izdatelstvo, 1925. 520 s. (In Russian)

Какурин Н., Меликов В. Война с белополяками 1920 г. Москва: Государственное военное издательство, 1925. 520 с.

Lajdenfrost A. Polskie pociągi pancerne w wojnie polsko-bolszewickiej 1919–1921. *Oblicza Wojny. Tom 9: Narzędzia wojny* / ed. T. Grabarczyk. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2024. PP. 129–181. <https://doi.org/10.18778/8331-372-6.07>

Istoriia mist i sil Ukrainsoi RSR: V 26 t. Lviwska oblast. / redkol. V. Yu. Malanchuk (holova) ta in. Kyiv: Holov. red. URE AN URSR, 1968. 998 s. (In Ukrainian)

Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. Львівська область / редкол. В. Ю. Маланчук (голова) та ін. Київ: Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1968. 998 с.

Pahiria O. ZUNR i natsionalno-vyzvolnyi rukh na Zakarpatti v 1918–1919 rokakh. *Ukraina: kul'turna spadshchyna, natsional'na svidomist', derzhavnist'* [Ukraine: Cultural Heritage, National Consciousness, Statehood]. 2018. Ch. 31. S. 100–126. <https://doi.org/10.33402/ukr.2018-31-100-126> (In Ukrainian)

Пагіря О. ЗУНР і національно-визвольний рух на Закарпатті в 1918–1919 роках. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2018. Ч. 31. С. 100–126. <https://doi.org/10.33402/ukr.2018-31-100-126>

Slyvka Yu. Yu. Borotba trudiashchykh Skhidnoi Halychyny proty inozemnoho ponevolennia. Kyiv: Naukova dumka, 1973. 254 s. (In Ukrainian)

Сливка Ю. Ю. Боротьба трудящих Східної Галичини проти іноземного поневолення. Київ: Наукова думка, 1973. 254 с.

Slyvka Yu. Yu. BOIKIVSKA RADIANSKA RESPUBLIKA. *Entsyklopediia istorii Ukrainy*: Vol. 1: A-B / redkol. V. Smolii ta in. Kyiv: Naukova dumka, 2003. 688 s. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Bojkivska_radianska (data zvernennia: 01.08.2025). (In Ukrainian)

Сливка Ю. Ю. БОЙКІВСЬКА РАДЯНСЬКА РЕСПУБЛІКА. *Енциклопедія історії України*: Т. 1: / редкол. В. А. Смолій та ін. Київ: Наукова думка, 2003. 688 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Bojkivska_radianska (дата звернення: 01.08.2025).

Slyvka Yu. Yu. Boikivska Radianska Respublika. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* / redkol. I. M. Dziuba ta in.; NAN Ukrainy, NTSh. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 2004. URL: <https://esu.com.ua/article-36047> (data zvernennia: 01.12.2023). (In Ukrainian)

Сливка Ю. Ю. Бойківська Радянська Республіка. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол. І. М. Дзюба та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2004. URL: <https://esu.com.ua/article-36047> (дата звернення: 01.08.2025).

Sribniak I. Pozataborovyi prostir internovanykh viisk UHA v ChSR: povsiakdennia robitnychykh viddiliv (1922–1923 rr.). *Kyivs'ki istorychni studii* [Kyiv Historical Studies]. 2016. No. 2. S. 49–59. <https://doi.org/10.28925/2524-0757.2016.2.6> (In Ukrainian)

Срібняк І. Позатaborовий простір інтернованих військ УГА в ЧСР: повсякдення робітничих відділів (1922–1923 рр.). *Київські історичні студії*. 2016. № 2. С. 49–59. <https://doi.org/10.28925/2524-0757.2016.2.6>

Stetsyshyn O. Ukrainskyi partyzanskyi rukh pid chas ukrainsko-polskoho protystoiannia za Halychynu 1918 – 1920-kh rokiv. *Vijs'kovo-naukovyj visnyk* [Military-Scientific Journal]. 2023. Vyp. 40. S. 63–80. <https://doi.org/10.33577/2313-5603.40.2023.63-80> (In Ukrainian)

Стецишин О. Український партизанський рух під час українсько-польського протистояння за Галичину 1918 – 1920-х років. *Військово-науковий вісник*. 2023. Вип. 40. С. 63–80. <https://doi.org/10.33577/2313-5603.40.2023.63-80>

Vehesh M. M. Karpatska Ukraina. Dokumenty i fakty. Uzhhorod: Karpaty, 2004. 431 s. (In Ukrainian)

Вегеш М. М. Карпатська Україна. Документи і факти. Ужгород: Карпати, 2004. 431 с.

Vitenko M. BEKESH Fedir (Teodor) Stepanovych. *Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika 1918–1923. Entsiklopediia: u 4 t. T. 1: A-Zh*. Ivano-Frankivsk: Manuskrript-Lviv. 668 s. (In Ukrainian)

Вітенко М. БЕКЕШ Федір (Теодор) Степанович. *Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: у 4 т. Т. 1: А-Ж*. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2018. 668 с.

Oleksii Vasechko

Researcher

Lviv Institute of Military History

6 Vynnychenko Str., 79008, Lviv, Ukraine

Email: askold237@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2919-6348>

THE RAID ON LAVOCHNE AND TUKHLIA, OR THE (NON-)BOYKO SOVIET REPUBLIC

The paper is concerned with the events of 21–25 August 1920, when an anti-Polish armed uprising broke out in Skole County (povit) under the leadership of Fedir Bekesh. Soviet historiography coined the term “Boyko Soviet Republic” to describe these events, and the term remains in circulation today. The author analyzes the sources and circumstances that gave rise to this label, establishing that contemporary accounts of the anti-Polish uprising in Skole County (including early testimony by Fedir Bekesh himself) contain no mention of a “Boyko Soviet Republic”. The paper provides a detailed account of the historical background and preparation of the armed uprising, and discusses the broad composition of its participants, which included local residents, soldiers of the Galician Army previously interned in Czecho-Slovakia, and communist supporters. Drawing on new sources, the author reconsiders the biography of the uprising’s leader, Fedir Bekesh, and shows that he was simultaneously a committed socialist and an advocate of Ukrainian independence who actively collaborated with the Western Ukrainian People’s Republic. The paper offers a detailed account of the uprising itself, particularly the rebels’ railway raids in the area of the villages of Lavochne and Tukhlia, and of the conditions under which it was suppressed. It also critically examines the claim that the Skole County uprising was connected to the raid by V. Prymakov’s 8th Division of the Red Cossacks, during which

the city of Stryi was captured on 20 August 1920. The author cites reports of the appearance of anti-Polish insurgents near the town of Dolyna simultaneously with the uprising in Skole County. It is argued that the term "Boyko Soviet Republic" was likely invented considerably later by Soviet historiography.

Keywords: Boyko Soviet Republic, Western Ukrainian People's Republic, Fedir Bekesh, Skole, Galician Army, Polish-Ukrainian-Soviet War of 1920.

Конфлікт інтересів

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису. Крім того, автор повністю дотримувався етичних норм, зокрема щодо уникнення плагіату, фальсифікації даних і дублювання публікацій.

У роботі не використано ресурси штучного інтелекту.

Conflict of Interest

The author declares the absence of any conflict of interest regarding the publication of this manuscript. In addition, the author has fully adhered to ethical standards, including the avoidance of plagiarism, data falsification, and redundant (duplicate) publication.

No artificial intelligence tools were used in the preparation of this work.

Дата першого надходження статті до видання: 11.02.2026.

Date of the article's initial submission to the Journal: 11.02.2026.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.04.2026.

Date of acceptance of the article for publication after peer review: 13.04.2026.

Дата публікації: 20.05.2026.

Date of publication: 20.05.2026.